

DE STEENUIL ALS VAANDELDRAGER VAN DE BASISKWALITEIT IN HET BOERENLAND

In Nederland en Vlaanderen is de steenuil een kenmerkende soort van het boerenland. De hoogste dichtheden worden behaald in halfopen cultuurlandschap met een rijke afwisseling aan structuurrijke elementen als graslanden, (graan)akkers, houtopstanden, boomgaarden, grazige bermen en taluds. De aanwezigheid van knotbomen, hoogstamfruitbomen en toegankelijke schuren en andere gebouwen zorgt voor nestgelegenheid en begraasd weiland met rasterpaaltjes draagt zorg voor goede jaagmogelijkheden.

Onder druk

Door intensivering van de landbouw, ruilverkavelingen, stadsuitbreiding en wegeaanleg is dit landschapstype de afgelopen decennia sterk onder druk komen staan. Als gevolg daarvan is de populatieomvang van de steenuil in Nederland van (geschat) 25.000 broedparen in de jaren zestig van de vorige eeuw afgenomen tot 8.500-9.500 (Sovon 2022). Uit delen van Nederland is de steenuil - ondanks de inzet van vrijwilligers en natuurorganisaties - inmiddels (nagenoeg) verdwenen, waarbij met name het noorden en westen van het land, maar ook het traditionele bolwerk het rivierengebied de grootste klappen hebben gehad. Op de zandgronden in het oosten en zuiden lijkt de soort vooralsnog stand te houden en zich lokaal zelfs enigszins uit te breiden. Niet in de laatste plaats door het aanbrengen van nestkasten, erfverbeteringsmaatregelen en de bemoeienis daarmee door vrijwilligers en provinciale landschapsorganisaties in samenwerking met de bewoners van het buitengebied. Wat daarbij helpt is dat de steenuil een graag geziene vogel is, die mensen graag op hun erf hebben. In Vlaanderen ziet de situatie er lokaal wat beter uit, maar ook daar staat de soort onder druk. Om de toekomst van de steenuil in Nederland en Vlaanderen te borgen is het van belang de huidige verspreiding en populatieomvang minimaal te behouden en zo mogelijk vandaaruit verloren gegaan areaal terug te winnen.

Biodiversiteit en basiskwaliteit natuur

Als mesopredator én generalist met een beperkte actieradius is de steenuil afhankelijk van een rijk gestructureerd aanbod aan dierlijke prooien die binnen een beperkte oppervlakte moeten kunnen worden gevonden. Daarbij is hij als holenbroeder voor zijn nestplek veelal aangewezen op (boeren)erven. Dat impliceert dat er jaarrond binnen een straal van 200 tot 300 meter rondom het erf voldoende prooidieren aanwezig moeten zijn in de vorm van muizen, insecten (kevers, nachtvlinders), rupsen en larven, regenwormen en vogels (mussen, spreeuwen, merels en mezen). Een erf dat in dit opzicht voor steenuilen geschikt is, is daarom per definitie rijk aan een veelheid aan andere soorten die op hun beurt weer afhankelijk zijn van geschikt voedsel en goede leefomstandigheden. Als zodanig kan de steenuil gelden als vaandeldrager voor biodiversiteit en basiskwaliteit van de natuur op en rond het erf. Versterken van het leefgebied van de steenuil heeft dan ook direct een positieve invloed op tal van andere plant- en diersoorten.

Wijdere impact

Bij verbetering van het leefgebied is niet alleen het erf zelf van belang, maar ook de directe omgeving, over een oppervlakte van 15 tot 30 ha. Biotoopverbeterende maatregelen dienen op die schaal genomen te worden. Omdat steenuilen vanwege hun geringe dispersieafstand vanaf hun geboorteplek (man gemiddeld 2,5 km, vrouw gemiddeld 10 km) een zekere populatieomvang nodig hebben om succesvol een partner te kunnen vinden, is het wenselijk erfverbetering in lokale of zelfs regionale samenhang te bezien en te zorgen voor ecologische verbindingzones daartussen. Daarmee kunnen erfverbeteringsmaatregelen voor de steenuil impact hebben op een veel groter gebied dan het erf alleen.

Focus op basiskwaliteit

In dit symposium staan we stil bij de basiskwaliteiten waaraan een erf en directe omgeving moeten voldoen willen ze geschikt leefgebied vormen voor steenuilen. In het bijzonder focussen we ons op hoe we deze basiskwaliteit op lokaal en regionaal niveau kunnen versterken. De sleutel daarvoor ligt in de eerste plaats bij het enthousiasme en de medewerking van bewoners in het buitengebied, aangejaagd door lokale, regionale en ook landelijke partijen. Zowel in Nederland als in Vlaanderen zijn en worden initiatieven genomen die als 'best practice' kunnen dienen voor iedereen die de versterking van de basiskwaliteit van het boerenland een warm hart toe draagt.